

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ ΚΑΙ ΣΗΜΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΔΕΙΚΤΩΝ

ΥΠΟ ΤΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ κ. ΦΡΙΞΟΥ Γ. ΓΕΩΡΓΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

Ἡ ἔννοια τοῦ δείκτου

Ἡ ἐξέλιξις τῶν κατὰ διάφορα χρονικὰ ἢ τοπικὰ διαστήματα διαπιστωθέντων μεγεθῶν τῶν ποσοτικῶν ἢ κατ' ἀξίαν ἐναλλαγῶν ἐνὸς φαινομένου δύναται, κατ' ἀρχήν, νὰ παρακολουθηθῆ κατὰ δύο βασικοὺς τρόπους: ἀπολύτως ἢ σχετικῶς:

Καὶ «ἀπολύτως» μὲν ἐννοοῦμεν τὴν παρακολούθησιν τούτων διὰ τῆς συγκρίσεως ἐκάστου μεγέθους πρὸς ἕτερον, μὲ σκοπὸν τὴν διαπίστωσιν μιᾶς ἀπολύτου διαφορᾶς. «Σχετικῶς» δὲ ἐννοοῦμεν τὴν παρακολούθησιν τούτων διὰ τῆς μετρήσεως ἐκάστου μεγέθους ὑπὸ ἐνὸς ἄλλου τοιοῦτου, σταθερῶς λαμβανομένου καὶ ἐξισομένου συνήθως εἴτε πρὸς τὴν μονάδα εἴτε πρὸς τὸ ἑκατόν. Τὸ μέγεθος ὅπερ ἀποτελεῖ τὸ μέτρον, καλεῖται συνήθως «μέγεθος βάσεως». Τὰ μεγέθη δὲ ἅτινα μετροῦνται, καλοῦνται «μεγέθη παρατηρήσεως ἢ παρακολουθήσεως».

Ἡ παράταξις τῶν ἐκ τῆς συγκρίσεως ταύτης προκυπτόντων σχετικῶν μεγεθῶν κατὰ σειρὰν, ἰδίᾳ χρονικῆς αὐτῶν ἐμφανίσεως, καλεῖται «δείκτης». Ὅταν δὲ τὰ μεγέθη αὐτὰ ἀναφέρονται εἰς διακυμάνσεις τιμῶν, χρησιμοποιοῦνται ὁ εἰδικώτερος ὅρος «τιμάριθμος». Ἐν συνεχείᾳ θὰ χρησιμοποιεῖται τὸν γενικώτερον ὄρον «δείκτην», καίτοι θὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψει μας κυρίως μόνον τοὺς δείκτας τιμῶν (τιμάριθμους). Πράττομεν δὲ τοῦτο, διότι πλεῖστα ἐκ τῶν ἐν συνεχείᾳ περιγραφησόμενων ἔχουν καὶ γενικωτέραν ἐφαρμογὴν.

Τὸ μέγεθος μετρήσεως (ἢ βάσις), δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐκφράζῃ πάντοτε ἓνα φαινόμενον ὕφιστάμενον κατὰ τὸ χρονικὸν ἢ τοπικὸν σημεῖον εἰς τὸ ὅποτον ἀναφέρεται, νὰ ἀποτελῆ δηλαδὴ ἓνα «εἶναι», ἀλλὰ δύναται νὰ ἐκπροσωπῆ μίαν ἰδανικὴν κατάστασιν, νὰ ἐκφράζῃ δηλαδὴ ἓνα «δέον», ἐπιστημονικῶς καθορισθέν. Ὁ προσδιορισμὸς τοῦ ἰδεατοῦ αὐτοῦ μεγέθους διέπεται ἀπὸ τοὺς σκοποὺς τοῦ παρατηρητοῦ καὶ δύναται νὰ λάβῃ διαφόρους ἐκφράσεις.

Ὅταν οἱ τιμάριθμοι ἤρχισαν νὰ κερδίζουν ἔδαφος ὡς μέσα πρακτικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης τῆς οἰκονομικῆς πραγματικότητος, στατιστικοὶ τινές, ὡς π.χ. ὁ Raasche καὶ ἄλλοι, ἐπέστησαν τὴν προσοχὴν ἐπὶ ὀρισμένων ἰδεατῶν βάσεων. Δὲν ἐνδιαφέρει ἐν προκειμένῳ νὰ περιγράψωμεν τὰς ἀπόψεις των· καὶ

07 Μακροπρόθεσμοι ὑποχρεώσεις

070 Ἐνοποιημένα ἀκάλυπτοι ὀφειλαὶ

071 Λογαριασμοὶ ἐνοποιήσεως ἐξηρημένων ἐπιχειρήσεων

072 Δάνεια ἠσφαλισμένα δι' ὑποθηκῶν κλπ.

0720 ἔφ' ὅλων τῶν ἐνεργητικῶν στοιχείων

3 ἐπὶ τοῦ παγίου παραγωγικοῦ ἐξοπλισμοῦ

6 ἐπὶ τῶν ἐπενδύσεων ἐπὶ ἀκινήτων

073

074 Μὴ εἰδικῶς καθοριζόμενα ἠσφαλισμένα δάνεια

(Συνέχεια καὶ τέλος εἰς τὸ ἐπόμενον τεῦχος)

τοῦτο, διότι δύναται τις νὰ διανοηθῆ ποικίλας ἰδεατὰς βάσεις. Ἐκείνο, ἔμως, ἐπὶ τοῦ ὁποίου δέον νὰ ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχήν, εἶναι τὸ γεγονός ὅτι καὶ ἡ προτίμησις τῆς ἐφαρμογῆς τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης ἰδεατῆς βάσεως δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὰ πράγματα ἀλλ' ἀπὸ τὸν σκοπὸν τοῦ παρατηρητοῦ.

Γενικῶς, λοιπὸν, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ἕκαστος δείκτης, εἰς τὴν τελευταίαν αὐτοῦ ἀνάλυσιν, ἐκφράζει τὴν ἐξέλιξιν τοῦ μεγέθους ἐνὸς πάντοτε περιεχομένου (ἀντικειμένου) καὶ ὅτι ὁ ἐννοιακὸς καθορισμὸς τοῦ περιεχομένου τούτου δέον νὰ εἶναι σαφῆς καὶ ἀδιαμφισβήτητος, ἄλλως ἀδυνατεῖ τις νὰ μορφώσῃ μίαν ἀντίστοιχον ἰδέαν, περὶ τῆς σημασίας τῶν διακυμάνσεων τῶν μεγεθῶν τοῦ δείκτη.

Ἐννοια καὶ σημασία τοῦ συντελεστοῦ σταθμίσεως

Ἐκαστον τῶν ἀπολύτων μεγεθῶν, ἐξ ὧν θὰ προκύψῃ ὁ δείκτης, δὲν εἶναι ὑποχρεωτικὸν νὰ ἐκφράξῃ πάντοτε τὸ ἀποτέλεσμα μετρήσεως ἐνὸς μόνου φαινομένου ἀλλὰ δύναται ἐνίοτε νὰ ἐκπροσωπῆ τὸ σύνολον μεγεθῶν προσερχομένων ἀπὸ μετρήσεις πλειόνων φαινομένων (συστατικά στοιχεῖα) π.χ. 2, 5, 3, 2, 5, 3, 5, 2, 3, 2, 5, 2, 5, 5, 3, 5, 2, = 59.

Ἐὰν τυχὸν τὰ συστατικά ταῦτα στοιχεῖα ἐμφανίζουσι ἐπαναλήψεις, τότε θὰ ἦτο δυνατόν νὰ προσδιορίσωμεν τὸ σύνολον αὐτῶν καὶ ἐμμέσως. Οὕτω π.χ. εἰς τὸ ἀνωτέρω παράδειγμα θὰ εἶχομεν: 7 ἐπαναλήψεις τοῦ μεγέθους 5, 4 τοῦ μεγέθους 3 καὶ 6 τοῦ 2. Πολλαπλασιάζοντες ἕκαστον ἀριθμὸν ἐπαναλήψεων μὲ τὴν τιμὴν τοῦ ἀντιστοίχου ἐπαναλαμβανομένου μεγέθους καὶ προσθέτοντες τὰ διάφορα γινόμενα, καταλήγομεν πάλιν εἰς τὸ αὐτὸ ὡς ἄνω γενικὸν σύνολον, ἦτοι 59.

Τὸν νέον αὐτὸν ἀριθμὸν, ὅστις ἐκφράζει τὰς φορὰς τῶν ἐπαναλήψεων μετὰ τῶν συστατικῶν στοιχείων, θὰ τὸν χαρακτηρίζωμεν ἐφ' ἐξῆς ὡς «βάρος» (ὑπὸ τὴν εὐρείαν ἐννοίαν), ἢ ὡς «συντελεστὴν σταθμίσεως». Ὁ μελετητῆς τοῦ παρόντος θὰ διερωτηθῆ ἴσως πρὸς τί ὁ πολύπλοκος αὐτὸς ὑπολογισμὸς τοῦ συνόλου; Οἱ λόγοι εἶναι διάφοροι ἕνας δὲ ἐξ αὐτῶν εἶναι καὶ ὁ ἐξῆς:

Τὰ συστατικά στοιχεῖα τοῦ ἀπολύτου μεγέθους ἐνὸς δείκτη, δὲν εἶναι ὑποχρεωτικὸν νὰ ἀποτελοῦν πάντοτε ἀπλᾶ μεγέθη ἀλλὰ δύναται νὰ εἶναι καὶ σύνθετα τοιαῦτα (π.χ. ποσότητες καὶ ἀξίαι). Οὕτω θὰ ἠδυνάμεθα νὰ ἔχωμεν τὰ ἐξῆς στοιχεῖα: 7 μέτρα ὕψους πρὸς 5 δραχ. τὸ μέτρον, 5 χιλιόγραμμα σίτου πρὸς 3 δραχμὰς τὸ χιλιόγραμμον καὶ 6 τεμάχια ὑάλου πρὸς 2 δραχμὰς ἕκαστον. Ἐὰν ἐπιθυμῶμεν νῦν νὰ συγκεντρώσωμεν τὰς ὡς ἄνω τρεῖς διαπιστώσεις εἰς ἐνιαῖον ἀπόλυτον μέγεθος, ἐπὶ τῇ σκοπῇ ὅπως συγκρίνωμεν τοῦτο πρὸς μίαν κοινήν δάσιν, διὰ νὰ εὐρωμεν δηλαδὴ τὸν δείκτην, εἶναι προφανὲς ὅτι τὰ σύνθετα ταῦτα μεγέθη, διὰ νὰ δυνηθοῦν νὰ ἀναχθοῦν εἰς τὸ ἀπόλυτον σύνολον, ὅπερ θὰ μετατραπῆ εἰς δείκτην, θὰ πρέπη προηγουμένως νὰ ἀναχθοῦν εἰς τι τὸ κοινόν. Εἰς τὴν ἐν λόγω περίπτωσιν, τὸ κοινὸν εἰς πάντα εἶναι ἡ ἔκφρασις τῆς ἀξίας αὐτῶν εἰς δραχμὰς. Ἐπειδὴ ὁμοῦ ἐκάστη ἀξία ἀντιστοιχεῖ εἰς διαφόρους ἐπαναλήψεις, θὰ πρέπη νὰ πολλαπλασιάσωμεν ταύτην μὲ ἐκείνας καὶ κατόπιν νὰ προσδιορίσωμεν τὸ σύνολον ὄλων τῶν γινόμενων. Καὶ εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν ἀνέρχεται τοῦτο εἰς 59.

Ἐκεῖνο ὅπερ εἰς τὸν προσδιορισμὸν τῶν συντελεστῶν σταθμίσεως δέον νὰ προσέξωμεν καὶ νὰ ὑπογραμμίσωμεν ὄλως ἰδιαιτέρως, εἶναι τὸ γεγονός ὅτι, πρὸ πάσης ἀναζητήσεως τούτων, θὰ πρέπη νὰ ἔχουν σαφῶς καθορισθῆ τὰ διάφορα

ἐκεῖνα στοιχεῖα, ἅτινα θὰ συγκροτήσουν τὸ φαινόμενον παρακολούθησως καὶ τὸ συνολικὸν μέγεθος τῶν ὁπίων θὰ μετατραπῆ εἰς σχετικὸν μέγεθος, δηλαδὴ θὰ μᾶς δώσῃ τὸν δείκτην. Μετὰ τὸν προσδιορισμὸν τούτων καὶ κατὰ τὴν ἀναλυτικὴν ἐξέτασιν τοῦ συνολικοῦ φαινομένου, τότε πλέον θὰ διαπιστωθοῦν αἱ ἐν αὐτῇ ἐπαναλήψεις, δηλαδὴ οἱ συντελεσταὶ σταθμίσεως.

Πᾶς τοιοῦτος συντελεστής, μὴ προκύπτων ἀπὸ τὸ ἀρχικὸν συνολικὸν φαινόμενον, ἀποτελεῖ τι τὸ λογικῶς καὶ οὐσιαστικῶς ξένον πρὸς τοῦτο. Ἐνίοτε δίδονται συντελεσταὶ σταθμίσεως κατὰ τρόπον προξενούντα τὴν ἐντύπωσιν ὅτι καθωρίσθησαν ἀνεξαρτήτως τοῦ ἀρχικοῦ συνόλου τοῦ περιεχομένου παρακολούθησως. Ἡ ἐντύπωσις ὁμως αὕτη εἶναι ἐσφαλμένη. Διότι δὲν ἐπεται ἐξ αὐτοῦ ὅτι τὰ βάρη δὲν ὑφίστανται (ἔστω συγκεκαλυμμένως) εἰς τὴν φύσιν τοῦ ἀντικειμένου παρακολούθησως. Ἐὰν δὲν ὑφίσταντο, δὲν θὰ εἶχε νόημα καὶ ἡ ἐπιβολὴ αὐτῶν. Ὅπως ὁμως καὶ νὰ ἔχη, ἐὰν παρατηρήσῃ τις ἐγγύτερον, θὰ διαπιστώσῃ ὅτι διὰ μιᾶς τοιαύτης, ἔξω τοῦ ἀρχικοῦ συνόλου, σταθμίσεως, ἔστω καὶ ἐὰν ἦτο ὑποθετικὴ, δὲν πράττωμεν οὐσιαστικῶς ἄλλο τί, παρὰ νὰ διαφοροποιούμεν ἀναδρομικῶς τὴν ποσοτικὴν διάρθρωσιν τῶν ἐπαναλήψεων ἐν τῇ ἀρχικῇ περιεχομένῳ. Ὁ προσδιορισμὸς συντελεστῶν σταθμίσεως, ὁπόθεν καὶ ἂν οὗτοι προέρχονταί, εἰς τὴν τελευταίαν αὐτοῦ ἀνάλυσιν, ἀντανακλᾷ πάντοτε καὶ ὁπωσδήποτε ἐπὶ τοῦ συνόλου παρακολούθησως, ἐπιρραζῶν καὶ διαμορφῶν τὰς ἐπαναλήψεις τῶν ἐν αὐτῇ μεγεθῶν. Τὸ ὅτι δὲν γίνεται συνειδητὸν εἰς πάντας, ὅτι ὁ προσδιορισμὸς τῶν σταθμικῶν συντελεστῶν (τῶν ἐπαναλήψεων) προϋποθέτει τὴν ἀναλυτικὴν γνῶσιν τοῦ συνόλου, τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι ὁ περισσότερος κόσμος ἔχει ὑπ' ὄψιν του μόνον τοὺς ἐτόιμους συντελεστὰς σταθμίσεως καὶ ὄχι τὴν διαδικασίαν ἀποκτίσεώς των.

Ἡ ἔννοια τοῦ σταθμικοῦ δείκτου

Συνήθως, δὲν ἐνδιαφερόμεθα μόνον διὰ τὴν παρακολούθησιν τῶν διακυμάνσεων τῆς συνολικῆς ἀξίας ομάδος φαινομένων (π.χ. ἀγαθῶν), εἰς ὃν ἀριθμὸν ἐπαναλήψεων ἐνεφανίσθησαν ταῦτα εἰς ἕκαστον χρονικὸν σημεῖον, ἀλλ' ἐνίοτε ζητοῦμεν νὰ παρακολουθήσωμεν τὰς διακυμάνσεις τῆς ἀξίας αὐτῶν εἰς διάφορα μὲν χρονικὰ σημεῖα ἀλλ' εἰς ὃν ἀριθμὸν ἐπαναλήψεων ἐνεφανίσθησαν ταῦτα εἰς ἕν μόνον ὀρισμένον χρονικὸν σημεῖον. Ὅστω, ἀντὶ νὰ ζητήσῃ τις νὰ παρακολουθήσῃ δι' ἐνὸς δείκτου, τὴν συνολικὴν ἀξίαν τῶν εἰς μίαν χώραν εἰσαχθεῖσῶν ποσοτήτων ἀγαθῶν κατὰ τὸ 1938, ἐν συγκρίσει μὲ τὴν συνολικὴν ἀξίαν (ποσότητος ἐπὶ τιμᾶς) τῶν εἰσαχθεῖσῶν ποσοτήτων κατὰ τὸ 1950, δύναται νὰ ζητήσῃ νὰ συγκρίνῃ τὴν συνολικὴν ἀξίαν τῶν εἰσαγωγῶν τοῦ 1938 μὲ τὴν συνολικὴν ἀξίαν (ποσότητος ἐπὶ τιμᾶς) τῶν εἰσαγωγῶν τοῦ 1950, ὑποθέτων ὁμως διὰ τὸ ἔτος 1950 τὰς αὐτὰς μονάδας ποσοτήτων (αἵτινες εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην συνιστοῦν τὰς ἐπαναλήψεις) τὰς εἰσαχθεῖσας κατὰ τὸ 1938. Ἐν ὀλίγοις, δηλαδὴ, νὰ συγκρίνῃ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀξίας, τὰς ποσότητας τοῦ 1938 ὑπολογισθείσας βάσει τιμῶν: ἀφ' ἐνὸς τοῦ 1938 καὶ ἀφ' ἑτέρου τοῦ 1950.

Ἐνῶ εἰς τὴν ὡς ἄνω περίπτωσιν, ὁ τρόπος ὑπολογισμοῦ τῆς συνολικῆς ἀξίας τοῦ ἔτους βάσεως 1938 δύναται νὰ εἶναι ὁλοσήμετε, διὰ τὸν προσδιορισμὸν, ἀντιθέτως, τῆς συνολικῆς ἀξίας τοῦ 1950, δὲν δύναται παρὰ νὰ χρησιμοποιηθῶν τὰ βάρη (αἱ ἐπαναλήψεις) τοῦ 1938. Δηλαδὴ αἱ ἐπαναλήψεις τοῦ 1938 θὰ

πολλαπλασιασθούν ἐπὶ τὰς τιμὰς τοῦ 1950· ὁπότε ἡ συνολικὴ ἀξία ἐκάστου ἔτους, ἐν προκειμένῳ τοῦ 1950, σχετιζομένη πρὸς τὴν τοῦ 1938 (δαιριουμένη δηλαδὴ διὰ ταύτης) μᾶς δίδει τὸν ἐκάστοτε δείκτην. Διὰ τοῦ ἀνωτέρω παραδείγματος περιγράφη καὶ ἄλλη μία περίπτωσηις χρησιμότητος τῶν συντελεστῶν σταθμίσεως.

Ἡ ὡς ἄνω διαδικασία ἐφαρμογῆς τῶν συντελεστῶν σταθμίσεως ἐπὶ δεδομένων ἄλλων χρονικῶν σημείων ἀπὸ ἐκεῖνα ἐξ οὗ οὗτοι προέρχονται, καλεῖται «σταθμικὴ προσαρμογῆ». Ὁ προκύπτων δὲ ἐκ ταύτης δείκτης καλεῖται «σταθμικὸς δείκτης». Δὲν πρέπει ὅμως νὰ νομίζωμεν ὅτι ἕνας δείκτης θὰ ἠδύνατο κατὰ βούλησιν νὰ ὑπολογισθῆ ἢ νὰ μὴ ὑπολογισθῆ σταθμικῶς. Ὅπου χωρεῖ στάθμισις, ἐκεῖ ὁ δείκτης ὀφείλει νὰ καταρτισθῆ σταθμικῶς. Ἄλλως δὲν θὰ εἶχεν οὗτος οὐδὲν νόημα. Ἡ διάρθρωσις τοῦ περιεχομένου παρακολουθήσεως θὰ εἶναι ἐκεῖνο ὅπερ θὰ μᾶς καθοδηγῆ. Ἀναφέρομεν τοῦτο, διότι βλέπομεν ἐνίοτε νὰ διατυποῦται ἡ σκέψις ὅτι θὰ ἦτο δυνατόν νὰ καταρτισθῆ δείκτης τιμῶν καὶ ἄνευ σταθμίσεως. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι ἡ πατροπαράδοτος στατιστικὴ, κατὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ ζητήματος τοῦ τιμαριθμοῦ, ἐκκινεῖ ἀπὸ τὴν ἰδέαν ὅτι ἐπὶ τῆς μίαις πλευρᾶς ἐυρίζηται τὰ ἀγαθὰ καὶ ἐπὶ τῆς ἄλλης αἰ διὰ ταῦτα σχηματιζόμεναι τιμαί. Ὡς ἔάν ταῦτα νὰ ἦσαν ἀνεξάρτητα ἀλλήλων. Διὰ τοῦ τιμαριθμοῦ ὅμως, δὲν ἐκφράζεται ἡ ἐξέλιξις συνόλου τινὸς μεμονωμένων τιμῶν ἀλλὰ συνόλου ἀξιών, προερχομένου ἀπὸ ἄθροισιν γινομένων τιμῶν ἐπὶ ποσότητος ἀγαθῶν.

Κατὰ τὸν προσδιορισμὸν τῶν ἐπαναλήψεων (τῶν βαρῶν) τῶν προοριζομένων διὰ (μετέπειτα) σταθμικὰς προσαρμογὰς θὰ ἦτο δυνατόν, ἀντὶ τῶν ποσοτήτων τῶν διαφόρων ἀγαθῶν, νὰ ληφθῆ ὡς βάσις προσδιορισμοῦ τῶν ἐπαναλήψεων, ἢ συμμετοχῆ τῆς ἀξίας τῶν ποσοτήτων ἐκάστου εἶδους ἐκ τῶν ἀγαθῶν, ἐν τῷ συνόλῳ τῆς ἀξίας ὄλων τῶν ποσοτήτων ὁμοῦ. Τὸ ἀποτέλεσμα, ὡς πρὸς τὸν δείκτην, δὲν πρόκειται νὰ εἶναι διαφορετικόν. Ἐκεῖνο ὅπερ προκύπτει ἐκ τῶν ἄνω, καὶ ἐνδιαφέρει ἰδιαίτερώς ἐν προκειμένῳ, εἶναι ὅτι καὶ διὰ τὸν προσδιορισμὸν τοιούτων συντελεστῶν, πάλιν εἶναι ἀπολύτως ἀπαραίτητος ἡ γνῶσις ὄλων τῶν συστατικῶν στοιχείων τοῦ συνόλου παρακολουθήσεως. Ἡ τοιαύτη μέθοδος προσδιορισμοῦ συντελεστῶν ἐφαρμόζεται ἰδίως προκειμένου περὶ ἀγαθῶν διαφόρων ποιοτήτων καὶ σταθμῶν. Οἱ δὲ ἐκ ταύτης προκύπτοντες συντελεσταὶ σταθμίσεως παρέχουν ἐπὶ πλέον τὴν εὐχέρειαν ὅπως ὁ δείκτης μὴ ἐξευρίσκηται ἀπ' εὐθείας διὰ συγκρίσεως τῆς συνολικῆς ἀξίας τῶν εἰδῶν περιόδου βάσεως πρὸς τὴν τῆς περιόδου παρακολουθήσεως, ἀλλὰ καὶ διὰ συγκρίσεως ἐκάστης ὄλων τῶν τιμῶν τῆς περιόδου παρακολουθήσεως, πρὸς τὴν ἀντίστοιχον τιμὴν βάσεως (ἀτομικοὶ δείκται). Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην, ὁ συνολικὸς δείκτης δὲν εἶναι, ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ, ὁ ἀπλοῦς μέσος ὄρος τῶν ἀτομικῶν δεικτῶν ἀλλὰ ὁ σταθμικὸς μέσος ὄρος. Εἶναι, δηλονότι, τὸ σύνολον αὐτῶν, ἐκάστου ὅμως δεικτοῦ ὑπεισερχομένου εἰς τὸ σύνολον κατὰ τὸσον μόνον μερίδιον, καθ' ὅσον ποσοστὸν ἢ ἀξία τοῦ ἀντιστοίχου εἶδους, εἰς ὃ ἀναφέρεται ὁ ἀτομικὸς δείκτης, συμμετέχει εἰς τὸ γενικὸν σύνολον τῆς ἀξίας τῶν ποσοτήτων ὄλων τῶν εἰδῶν τῆς βάσεως (δηλαδὴ κατὰ τὸν βάσει τῆς ἀξίας συντελεστήν του). Καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην, τὸ ἀποτέλεσμα ὡς πρὸς τὸν δείκτην εἶναι τὸ ἴδιον, ὡς ἔάν συνεκρίνοντο τὰ γενικὰ σύνολα. Ἡ μέθοδος μόνον εἶναι διάφορος. Πρόκειται, δηλαδὴ περὶ ἐνὸς ἀπλοῦ μαθηματικοῦ τεχνάσματος, ἢ ἐφαρμογῆ τοῦ ὁποίου δὲν πρέπει ποσῶς νὰ μᾶς παρασύρη καὶ νὰ μᾶς δημιουργήσῃ τὴν

ἐντύπωσιν ὅτι εἰς τὸν τιμάρθιμον δὲν συγκρίνονται ἐκάστην φοράν γενικά σύνολα, ἦτοι τὸ γενικὸν σύνολον ἐκάστης περιόδου πρὸς τὸ τοιοῦτον τοῦ ἔτους τῆς ἀρχικῆς βάσεως. Τοῦτο χρήζει ἰδιαιτέρας ὑπογραμμίσεως.

Ἐκ τῶν ὡς ἄνω προκύπτει, μεταξύ ἄλλων, καὶ ὅτι ἡ διενέργεια σταθμίσεως προϋποθέτει οὐσιαστικὴν καὶ εἰδικὴν γνῶσιν τῆς ὑπὸ παρακολούθησιν πραγματικότητος. Μὲ ἄλλους λόγους, ὅτι ἡ γνωσιολογικὴ σκοπιμότης καὶ ὀρθότης μιᾶς σταθμίσεως, δὲν δύναται νὰ κριθῆ ὑπὸ τοῦ στατιστικοῦ ἀλλὰ ὑπὸ τοῦ εἰδικοῦ, διὰ τὴν ὑπὸ παρακολούθησιν πραγματικότητα, ἐπιστήμονος. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἀναφύονται καὶ αἱ κυριώτεραι δυσχέρειαι τῶν δεικτῶν, ἄλλως θὰ ἦσαν οὗτοι ζήτημα μιᾶς ἀπλῆς διαιρέσεως.

Ἡ σημασία τῶν δεικτῶν γενικῶς

Εἰς τὴν κατάρτισιν τῶν δεικτῶν προσφεύγει τις ἐσάκις ἀποβλέπει νὰ ἐκφράσῃ ποσοτικῶς καὶ ἐποπτικῶς τὴν ἐξέλιξιν σημαντικῶν ἐκδηλώσεων τῆς πραγματικότητος. Οἱ δεῖκται ἐφαρμόζονται εἰς εὐρεῖαν κλίμακα καὶ κατὰ τὴν παρακολούθησιν ἰδίᾳ τῶν κοινωνικῶν καὶ οἰκονομικῶν φαινομένων.

Ἡ χρησιμότης ἐνὸς δείκτου διὰ τὸν κοινωνιολόγον καὶ πάσης φύσεως οἰκονομολόγον, δύναται νὰ παραβληθῆ μὲ τὴν χρησιμότητα τῶν μετρητῶν εἰς τὰς μηχανικὰς ἐγκαταστάσεις. Οὗτοι δεικνύουν τὴν πορείαν μιᾶς καταστάσεως, ἐπὶ τῆς ὁποίας πᾶσα ἐπέμβασις καθιστᾷ σκόπιμον τὴν προηγουμένην παρακολούθησίν τῆς. Οὕτως ἔχει καὶ μὲ τοὺς δείκτας. Καὶ αὐτοὶ εἶναι ὄργανα ποσοτικοῦ προσανατολισμοῦ ἐπὶ τῆς πραγματικότητος. Εἶναι δὲ λίαν ἀποκαλυπτικοὶ καὶ χρήσιμοι, ἐφ' ὅσον ἡ ἐδραίωσις αὐτῶν ἐγένετο κατόπιν ἐπισταμένης μελέτης καὶ συμφῶνως, ἀφ' ἐνὸς πρὸς τὰς οὐσιαστικὰς καὶ τυπικὰς ἀρχὰς τῆς εἰδικῆς ἐπιστήμης ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐρευνᾶται τὸ ὑπὸ παρακολούθησιν ἀντικείμενον, καὶ ἀφ' ἑτέρου πρὸς τὰς ἀρχὰς στατιστικῆς. Μόνον εἰδικά, ἐμπειρα καὶ ἐπιστημονικῶς καταρτισθέντα πρόσωπα δύναται νὰ ἐπιτύχουν μίαν τοιαύτην ἐδραίωσιν.

Δεῖκται καὶ νομισματικαὶ διακυμάνσεις

Ὡς κριτήριον τῶν διακυμάνσεων τῆς ἀγοραστικῆς δυνάμεως τοῦ νομίσματος, θὰ ἔπρεπε νὰ θεωρηθῆ ἕνας γενικὸς δείκτης τῶν τιμῶν ἔλων τῶν εἰς τὴν οἰκονομίαν μιᾶς χώρας διαπραγματευομένων πάσης φύσεως ἀγαθῶν καὶ ὑπηρεσιῶν*.

Πρακτικῶς ὅμως, διὰ διαφόρους λόγους, δὲν ἔχει τις τὴν δυνατότητα νὰ ἐπιτύχῃ τὴν κατάρτισιν τοιούτων γενικῶν δεικτῶν, καὶ οὕτω περιορίζεται εἰς τὴν παρακολούθησιν τῶν διακυμάνσεων τοῦ συνόλου ἀξίας περιωρισμένου ἀριθμοῦ ὕλικῶν ἀγαθῶν, θεωρῶν τὸν δείκτην τοῦτον ὡς ἀντιπροσωπευτικόν, ἐὰν ὅχι διὰ τὸ ἀπόλυτον μέγεθος τοῦ ἐπιπέδου τῆς ἀγοραστικῆς δυνάμεως τοῦ νομίσματος, τουλάχιστον ὅμως διὰ τὰς διακυμάνσεις ταύτης ὡς πρὸς τὰ ἐν λόγῳ ἀγαθὰ. Ἡ ἐπιλογή τῶν ἀγαθῶν, δι' ἕνα τοιοῦτον περιωρισμένον δείκτην, λαμβάνει χώραν μὲ κριτήριον τὸν βαθμὸν ἀντιπροσωπευτικότητος αὐτῶν. Τὸν τρόπον δι' οὗ καθορίζεται αὕτη (ἢ σοβαρωτέρα ἔλων τῶν ἰδιοτήτων ἐνὸς δείκτου) τὸν προϋποθέτομεν γνωστὸν, λόγῳ τῆς ἀπλότητός του.

*Ὁ κυριώτερος καὶ βασικώτερος ἐκ τῶν—περιωρισμένου ἀριθμοῦ ἀγαθῶν—

(*) Πρβ. ἰδίου εἰς «Οἰκονομολόγον» (1949): «Χρυσὴ λίρα καὶ τιμάρθιμος».

δεικτών τούτων, είναι εκείνος όστις παρακολουθεί την συνολικήν αξίαν των αγαθών εις τιμάς «χονδρικής» πωλήσεως. Είναι δὲ ἡ τιμὴ χονδρικής πωλήσεως ἐκείνη ἢ τιμὴ εἰς τὴν πωλεῖται εἰς τὴν ἀγορὰν ἐν ὄρισμένον εἶδος, ἐφ' ὅσον αὕτη ἀναφέρεται εἰς τὴν ἐλαχίστην ἐκείνην ποσότητα, κάτω τῆς ὁποίας πᾶσα πώλησις θὰ ἐγένετο μὲ μεγαλύτεραν τιμὴν καὶ θὰ ἐθεωρεῖτο «λιανική» πώλησις. Ὁ δείκτης χονδρικής πωλήσεως εἶναι ἡ παράταξις τῶν σχετικῶν (ὄχι ἀπολύτων) μεγεθῶν τῶν ἀναφερομένων εἰς τὸ σύνολον τῆς αξίας σταθερῶν ποσοτήτων διαφόρων ὄρισμένων αγαθῶν, συνήθως πλειόνων χρονικῶν σημείων, ἐν σχέσει πρὸς τὸ σύνολον τῆς αξίας τῶν ποσοτήτων τούτων ἐνὸς ὄρισμένου σταθεροῦ χρονικοῦ σημείου, τῆς αξίας ταύτης ὑπολογιζομένης πάντοτε εἰς τιμάς χονδρικής πωλήσεως.

Τὸ γεγονός, κυρίως, ὅτι εἰς τὸ χονδρικὸν ἐμπόριον αἱ συναλλαγαὶ δι' ἑκάστον αγαθὸν λαμβάνουν χώραν, ἀφ' ἐνὸς εἰς μεγάλας ποσότητας καὶ ἀφ' ἑτέρου μὲ βᾶσιν μίαν εὐρύτεραν προοπτικὴν, ἔχει ὡς συνέπειαν, ὥστε αἱ τιμαὶ αὐτοῦ νὰ παρουσιάζουν μεγαλύτεραν εὐπάθειαν εἰς τὰς διακυμάνσεις. Ἡ ἰδιότης του αὕτη συγκαταλέγεται μεταξὺ τῶν κυριωτέρων λόγων, οἵτινες καθιστοῦν τὸν δείκτην χονδρικής πωλήσεως ἕνα τῶν πλέον καταλλήλων διὰ τὴν παρακολούθησιν τῶν διακυμάνσεων τῆς ἀγοραστικῆς δυνάμεως τοῦ νομίσματος.

Ἡ παρακολούθησις τῶν διακυμάνσεων τοῦ κόστους ζωῆς

Μὲ τὰς λέξεις «κόστος ζωῆς» ἐννοοῦμεν τὸ σύνολον τῶν δαπανῶν αἵτινες ἀπαιτοῦνται διὰ τὴν διατήρησιν ἐνὸς ἀνθρώπου εἰς τὴν ζωὴν.

Ὁ ὅρος «ζωὴ» δύναται, ἐν προκειμένῳ, νὰ σημαίνει διάφορα πράγματα: Ἐν πρώτοις, δύναται νὰ σημαίνει ἀπλήν στοιχειώδη φυσιολογικὴν διατήρησιν τοῦ ἀνθρώπου. Δεύτερον, δύναται νὰ σημαίνει, ἐπὶ πλέον τοῦ ὡς ἄνω, καὶ διατήρησιν τῆς ἱκανότητος αὐτοῦ πρὸς σωματικὴν ἐργασίαν. Τρίτον, δύναται νὰ σημαίνει, ἐπὶ πλέον τῶν ὡς ἄνω, καὶ διατήρησιν τῆς ἱκανότητος αὐτοῦ διὰ τὴν πνευματικὴν ἐργασίαν. Τέταρτον, δύναται νὰ σημαίνει, ἐπὶ πλέον τῶν ὡς ἄνω, καὶ ἀπόλαυσιν τῶν στοιχειωδῶν ἀνέσεων τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ. Πέμπτον, τέλος, δύναται νὰ σημαίνει, ἐπὶ πλέον τῶν ὡς ἄνω, καὶ ἀπόλαυσιν ἑλῶν τῶν δυνατῶν προόδων τῆς συγχρόνου τεχνικῆς καὶ τοῦ πολιτισμοῦ.

Οἰαδήποτε τῶν ἀνωτέρω ἐννοια τοῦ κόστους ζωῆς διαφοροποιεῖται, εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἀπὸ ἀτόμου εἰς ἄτομον, ἀναλόγως τῆς οἰκογενειακῆς αὐτοῦ προελεύσεως, τῆς μορφώσεως, τοῦ ἐπαγγέλματος, τῆς ἡλικίας, τοῦ περιβάλλοντος, τοῦ φύλου, τῆς γεωγραφικῆς περιοχῆς κλπ. Πάντως ἡ στατιστικὴ δύναται νὰ διαπιστώσῃ καὶ ἐν προκειμένῳ ὁμαδικὰς καταστάσεις ἐνιαίου τύπου διαβιώσεως.

Ὁ ἐνδιαφερόμενος διὰ τὴν παρακολούθησιν τοῦ κόστους ζωῆς, ἀποβλέπει νὰ γνωρίζῃ κυρίως τὰς διακυμάνσεις τοῦ κόστους διαβιώσεως ἐνὸς ἀτόμου, μιᾶς τάξεως ἀνθρώπων ἢ, ἔστω, ἐνὸς μεγαλύτερου συνόλου, π.χ. τοῦ πληθυσμοῦ μιᾶς χώρας.

Ἡ γνώσις τῆς ἐξελίξεως τοῦ βψους τοῦ κόστους ζωῆς, προσφέρει σημαντικὴν ὑπηρεσίαν, ὄχι μόνον εἰς τὸ μεμονωμένον ἄτομον, καθοδηγοῦσα αὐτὸ εἰς τὸν προγραμματισμὸν τῆς οἰκονομικῆς αὐτοῦ δράσεως, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν πολιτικὸν ἀνδρα καὶ τὰ κρατικὰ ὄργανα τὰ ἐξουσιοδοτημένα μὲ τὴν χάραξιν τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς τῆς χώρας ἢν ὑπηρετοῦν. Τὸ μέγεθος τοῦ κόστους ζωῆς ἐξαρτᾶται, κατ' ἀρχὴν, ἀφ' ἐνὸς ἀπὸ τὸν ἀριθμὸν τῶν εἰδῶν ἅτινα ἔχει ἀνάγκην ὁ ἀνθρώπος

νά αποκτήση, διότι τὰ θεωρεῖ χρήσιμα διὰ τὴν ζωὴν του (σύνθεσις εἰδῶν διαβιώσεως), καὶ ἄφ' ἑτέρου ἀπὸ τὰς τιμὰς εἰς ἃς ταῦτα προσφέρονται.

Ἡ διαπίστωσις αὕτη ἔχει σημασίαν. Διότι εἰταν βασικὸν ἐνδιαφέρον ὡς πρὸς τὸ κόστος διαβιώσεως εἶναι τὸ ὕψος (καὶ περὶ αὐτοῦ δὲν γεννᾶται οὐδεμίᾳ ἀμφιβολία), τὸ δὲ ὕψος ἐξαρτᾶται ἐκάστοτε ἀπὸ τὰς τιμὰς καὶ τὴν σύνθεσιν τῶν εἰδῶν, τότε εἶναι προφανὲς ὅτι, διὰ τὴν παρακολούθησιν τῆς ἐξελίξεως ἐνὸς οἰοῦ·δήποτε κόστους ζωῆς, θὰ πρέπει νὰ λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ἡ ἐξέλιξις ἀμφοτέρων τῶν συνιστῶντων τὸ ὕψος τῶν στοιχείων. Διότι, εἰς τὴν πραγματικότητα, δὲν κυμαίνονται μόνον αἱ τιμαὶ τῶν εἰδῶν τῶν συνιστῶντων τὸ κόστος ζωῆς ἀλλὰ κυμαίνεται καὶ ἡ σύνθεσις τοῦ κόστους διαβιώσεως. Καὶ δὲν ἐννοοῦμεν δι' αὐτοῦ ὅτι ἡ σύνθεσις τοῦ κόστους διαβιώσεως ἐνὸς πλουσίου εἶναι διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν ἐνὸς οἰκονομικῶς ἀδυνάτου, ἀλλὰ ὅτι καὶ μεταξὺ ἀτόμων τῆς ἰδίας οἰκονομικῆς ἀντοχῆς παρατηροῦνται διαφοραί, εἴτε εἰς τὸ τοπικόν, εἴτε εἰς τὸ χρονικὸν διαστήμα. Σημαντικαὶ καθίστανται αἱ διαφοραὶ εἰς τὸ κόστος ζωῆς ἀτόμων τοῦ ἴδιου ἐπαγγέλματος εἰς διαφόρους χώρας ἢ κατὰ διάφορα χρονικὰ διαστήματα. Οὕτω π.χ. ἡ σύνθεσις τοῦ κόστους ζωῆς τοῦ κινέζου ἀχθοφόρου εἶναι διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν τοῦ ἀγγλοῦ ἀχθοφόρου. Ἡ σύνθεσις τοῦ κόστους διαβιώσεως μιᾶς ἀστικῆς οἰκογενείας τοῦ ἔτους 1900, εἶναι διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν τοῦ ἔτους 1950.

Καὶ ἡ ἐξέλιξις τοῦ ὕψους τοῦ κόστους ζωῆς μιᾶς ὠρισμένης κατηγορίας, παρακολουθεῖται, εἴτε θάσει τῶν ἀπολύτων ποσῶν τοῦ κόστους τῶν ἀπαιτουμένων εἰς ἕκαστον χρονικὸν σημεῖον, εἴτε διὰ τῆς μετατροπῆς τούτων εἰς σχετικούς ἀριθμοὺς καὶ παρατάξει αὐτῶν κατὰ σειρὰν ἐμφανίσεως (δεικτικῆς, κλπ.).

Ὡς εἶδομεν, τὸ σχετικὸν αὐτὸ ποσοστὸν δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐξευρίσκειται ἀπυεθίας, διὰ συγκρίσεως τῆς συνολικῆς ἀξίας τῶν εἰδῶν ἐκάστης κατηγορίας τῶν δύο διαφόρων περιόδων, ἀλλὰ δύναται νὰ καθορισθῇ καὶ διὰ συγκρίσεως ἀπλῶς, τοῦ συνόλου τῶν δεικτῶν τῶν τιμῶν τῶν ἐκάστοτε τὸ κόστος συνιστῶντων εἰδῶν, ἐκάστου δεικτοῦ λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν σταθμικῶς, ἤτοι συμφώνως πρὸς τὴν βαρῦτητα του ἐν τῷ συνόλῳ, θάσει ἐνός, πρὸς τοῦτο ὑπολογισθέντος, συντελεστοῦ. Ἀνωτέρω διεπιστώσαμεν ὅτι τὸ ἀποτέλεσμα ἀμφοτέρων τῶν ὑπολογισμῶν εἶναι, ἡ μᾶλλον ὀφείλει νὰ εἶναι, ἀπολύτως τὸ αὐτὸ (ἴδε ἀνωτέρω περὶ σταθμίσεως).

Ἡ πατροπαράδοτος στατιστικὴ περιγραφή, κατ' ἀρχὴν, δύο τρόπους σχετικῆς παρακολουθήσεως τοῦ κόστους ζωῆς : Ὁ ἕνας ἐξ αὐτῶν εἶναι ἡ παρακολούθησις τῆς ἐξελίξεως τοῦ ὕψους τοῦ κόστους ζωῆς, μὲ βάσιν τὴν σύνθεσιν τοῦ κόστους ἐκείνην, ἣτις ἴσχυεν διὰ τὸ ἔτος ἐνάρξεως τῆς παρακολουθήσεως (ἔτος θάσεως). Ὁ δεῦτερος τρόπος εἶναι ἐκεῖνος, ὅστις παρακολουθεῖ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ὕψους τοῦ κόστους ζωῆς ἔχων ὡς θάσιν σύνθεσιν, συγχρόνου ἐποχῆς, ἀποτιμηθεῖσαν ὁμοίως εἰς τιμὰς τοῦ ἔτους θάσεως, δηλαδὴ τοῦ ἔτους πρὸς ὃ λαμβάνει χώραν ἡ σύγκρισις.

Τὸ χαρακτηριστικὸν καὶ κοινὸν ὅμοιο τῶν ὡς ἄνω μεθόδων σχετικῆς παρακολουθήσεως εἶναι τὸ ὅτι ἀμφοτέραι παρακολουθοῦν τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ὕψους τοῦ κόστους ζωῆς, μόνον ὡς πρὸς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ συντελεστοῦ τῶν τιμῶν καὶ ὄχι ὡς πρὸς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ συντελεστοῦ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν εἰδῶν ἅτινα συνθέτουσιν τοῦτο. Μὲ ἄλλους λόγους, ἡ ἀναδρομικὴ ἐκτίμησις μιᾶς συγχρόνου συνθέσεως τοῦ κόστους ζωῆς ἐξακολουθεῖ νὰ ἐκφράζῃ τὴν ἐπίδρασιν τῶν τιμῶν ἐπὶ τοῦ κόστους ζωῆς καὶ νὰ μὴ ἐκφράζῃ τίποτε ὡς πρὸς τὴν ἐξέλιξιν τοῦ δευτέρου συντελεστοῦ

του κόστους διαβιώσεως. Δὲν ἰσχυρίζομεθα ποσῶς ὅτι ἕνας τοιοῦτος δείκτης δὲν ἔχει οὐδεμίαν γνωσιολογικὴν ἀξίαν. Ἀπλῶς θέλομεν νὰ εἴπωμεν ὅτι, ὅταν ἐνδιαφερώμεθα νὰ γνωρίζωμεν τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ὕψους τοῦ κόστους ζωῆς, ἢ παρακολούθησις ἐνὸς δείκτη τοῦ ὡς ἄνω μορφῆς εἶναι μονομερῆς. Διότι δὲν πληροφορούμεθα τίποτε ὡς πρὸς τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ὕψους ὁλοκλήρου τοῦ κόστους διαβιώσεως.

Ὅντως, ἐὰν ὑποθέσωμεν ὅτι αἱ τιμαὶ παρέμειναν αἱ αὐταί, ἐνῶ ἀντιθέτως ἤλαξεν ἐν τῇ μεταξύ ριζικῶς ὁ τρόπος διαβιώσεως μιᾶς ὑπὸ παρατήρησιν κατηγορίας, ποῖος τότε θὰ ἀναλάβῃ ὑπευθύνως νὰ εἰσηγηθῇ, π. χ. εἰς τὸ ἀρμόδιον κρατικὸν ὄργανον, ὅπως τοῦτο στηρίξῃ τὴν οἰκονομικὴν του πολιτικὴν ἐπὶ τοῦ συνήθως καταρτιζομένου δείκτη κόστους ζωῆς, ἥτοι ἐπὶ τοῦ γεγονότος ὅτι τὸ κόστος διαβιώσεως παρέμεινεν τὸ αὐτό;

Ὁ ἐνδιαφερόμενος νὰ γνωρίξῃ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ὕψους τοῦ κόστους ζωῆς, εὐρίσκειται εἰς λογικῶς ἀνάλογον θέσιν μὲ τὸν ἐνδιαφερόμενον νὰ γνωρίξῃ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ κόστους παραγωγῆς. Ποῖος θὰ εἶχε τὴν τόλμην νὰ παρουσιάσῃ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ κόστους π. χ. τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς τοῦ ἔτους 1950 παρακολουθῶν μόνον τὰς τιμὰς μὲ βάσιν τὴν σύνθεσιν τοῦ κόστους παραγωγῆς τοῦ 1940; Ἐὰν εἰς τὴν παραγωγὴν τοῦ ἰδίου προϊόντος ὑπεισήληθεν ἕνα νέον στοιχεῖον κόστους (π. χ. κοινωνικαὶ ἐπιβαρύνσεις) ἢ καθιερώθῃ μία νέα μέθοδος παραγωγῆς μειώνουσα τὸ κόστος κλπ., πῶς θὰ διαφανοῦν τῆς αὐτῆς φύσεως διακυμάνσεις τοῦ κόστους, ἐὰν παρακολουθοῦμεν μόνον τὰς τιμὰς μιᾶς ἀπ' ἀρχῆς σταθερᾶς συνθέσεως τοῦ κόστους παραγωγῆς;

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει, ὅθεν, ὅτι ὁ ἐνδιαφερόμενος διὰ τὴν παρακολούθησιν τῆς ἐξελίξεως τοῦ κόστους ζωῆς, δὲν θὰ πρέπει νὰ περιορίζεται εἰς τὰς τιμὰς, ἀλλὰ νὰ λαμβάνῃ πάντοτε ὑπ' ὄψιν καὶ τὴν σύνθεσιν τοῦ κόστους καὶ τοιοῦτοτρόπως νὰ συγκρίνῃ ἀπ' ἐνὸς τὴν σύγχρονον σύνθεσιν μὲ σύγχρονους τιμὰς καὶ ἀπ' ἑτέρου τὴν σύνθεσιν τῆς θάσεως μὲ τιμὰς τῆς βάσεως. Μόνον μία τοιαύτη παρακολούθησις τοῦ κόστους ζωῆς δύναται νὰ μᾶς διαφωτίσῃ ὡς πρὸς τὴν πραγματικὴν ἐξέλιξιν αὐτοῦ.

Αἱ ὡς ἄνω ἀναπτυχθεῖσαι μέθοδοι δὲν πράττουν τοῦτο καὶ σύνεπως δὲν μᾶς πληροφοροῦν τι περὶ τοῦ πλήρους κόστους ζωῆς. Καὶ ὅμως αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον θὰ ἐπιθυμοῦσε νὰ γνωρίξῃ, τὸ δρῶν ἄτομον ἢ ὁ πολιτικὸς ἀνὴρ. Τοῦτο, ἐπαναλαμβάνομεν, δὲν τημαίνει ὅτι οἱ μὲ τὴν συνήθη μέθοδον καταρτιζόμενοι δείκται κόστους ζωῆς στεροῦνται γνωσιολογικῆς σημασίας πρὸς ἄλλην κατεύθυνσιν.

Ἐνδέχεται τις νὰ ἀντιτάξῃ, ὅτι ἡ προτεινομένη ἀνωτέρω σύγκρισις δὲν θὰ εὐσταθεῖ λογικῶς, δοθέντος ὅτι ἡ σύγκρισις δύο διαφορετικῶς συνθέσεων προσκρούει εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἀπαιτήτου διὰ πᾶσαν σύγκρισιν ὁμοιογενείας τῶν συγκρινομένων.

Ὡς φανατικὸς ὁπαδὸς τῆς ἀρχῆς τῆς ὁμοιογενείας, ὡς τοῦ ἀερογωνιαίου λίθου τῆς στατιστικῆς, ἐξήτασα τὴν ὡς ἄνω δογματικὴν ἀντίρρησην καὶ διεπίστωσα τουναντίον, ὅτι μόνον διὰ τοῦ προτεινομένου παρ' ἡμῶν τρόπου διαφυλάσσεται ἡ ἀρχὴ τῆς ὁμοιογενείας. Πρὸς κατανόησιν τούτου ὑπεθυμίζομεν ὅτι, «ὁμοιογένεια» δὲν συνιστᾶται μόνον ὑπὸ τοῦ περιεχομένου αὐτῶν τούτων τῶν συγκρινομένων ἀλλὰ καὶ ὑπὸ ἐνὸς τρίτου σημείου συσχετίσεως π. χ. δι' ἀναφορᾶς εἰς ἕνα σκοπόν.

Ἐὰν δὲν ὑπῆρχεν ἡ δυνατότης συστάσεως ὁμοιογενείας δι' ἀναφορᾶς εἰς τὸν

σκοπόν, τότε δὲν θὰ ἦτο κὰν δυνατὸν νὰ συγκρίνωμεν καὶ νὰ ἀποφασίσωμεν π.χ. ἔὰν **συμφέρη** νὰ ἐνδυσθῶμεν μὲ μεταξωτὴν ἢ μὲ βαμβακερὴν ἐνδυμασίαν.

Εἰς τὸν δεικτικὴν κόστους ζωῆς, εἰς ἀμφοτέρας τὰς ἐποχάς, συγκρίνεται ὡς σκοπὸς τὸ κόστος «διατηρήσεως τῆς ζωῆς τοῦ ἀτόμου εἰς ἕνα ὀρισμένον βαθμὸν πολιτισμοῦ». Ἡ παρακολούθησις δὲ ἀποβλέπει νὰ διαπιστώσῃ, ποῖα μέσα χρειάζονται εἰς τὰς διαφόρους ἐποχάς καὶ πόσον στοιχίζουσι ταῦτα, διὰ νὰ ἐπιτευχθῇ ὁ βασικὸς αὐτὸς σκοπός.

Τὸ ὅτι εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ δεικτοῦ κόστους ζωῆς δὲν ἐνδιαφέρουν τὰ εἶδη ἀλλὰ ὁ σκοπός, δύναται τις νὰ τὸ διαπιστώσῃ καὶ ἐκ τοῦ κάτωθι. Συχνά, κατὰ τὴν κατάρτισιν δεικτῶν κόστους ζωῆς, συμπεριλαμβάνονται καὶ εἶδη διατροφῆς ἐποχιακῆς ἐμφανίσεως. Ἐπειδὴ δὲ ἡ διαπίστωσις τῶν τιμῶν τοιούτων εἰδῶν δὲν εἶναι δυνατὴ κατὰ τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν ταῦτα δὲν ἐμφανίζονται, δέχεται τις, κατὰ τὸν ὑπολογισμὸν τὸν κόστους, νὰ ἀντικαθιστᾷ τὴν τιμὴν αὐτῶν δι' ἄλλης τιμῆς ἄλλων ἀναλόγων εἰδῶν. Ἡ σκέψις καὶ ἡ πράξις αὕτη δὲν θὰ παρουσίαζεν ὁμιῶν ὄρθον δεικτικὴν, ἔὰν ἡ ὁμοιογένεια συνιστᾷτο ὑπὸ μόνον τῶν πραγμάτων καὶ ὄχι ὑπὸ τοῦ σκοποῦ. Τὸ ὑποσυνεῖδητον ὅθεν εὐρίσκει, αὐθορμήτως, ὄρθρην λύσιν διὰ τῆς ἐν λόγῳ ἀντικαταστάσεως.

Ἡ συνήθεια, νὰ ἀρκεῖται τις, εἰς τὸν δεικτικὴν κόστους ζωῆς, εἰς τὴν παρακολούθησιν τῆς ἐξελίξεως τοῦ ἐνὸς μόνου σκέλους, τουτέστιν μόνον τῶν τιμῶν καὶ ὄχι τοῦ τῆς συνθέσεως, ἔχει μίαν (ὡς εἶπωμεν) «ἱστορικὴν» δικαίωσιν, συνισταμένην εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι κατὰ τὸ παρελθὸν ἡ σύνθεσις τοῦ κόστους ζωῆς εἰς τὴν ἐκάστοτε παρατηρουμένην κατηγορίαν ὀλίγον ἢ βραδέως ἀναδιηρθεύτο. Ἡ ἐμπειρικὴ αὕτη διαπίστωσις εἶναι ὄρθρῃ ὡς πρὸς τὸ τμήμα ἐκεῖνο, ἐκ τῶν συνιστῶντων τὸ κόστος ζωῆς, τὸ ὁποῖον ἀναφέρεται ἰδίᾳ εἰς τὴν διαστροφὴν. Ὡς πρὸς τὰ λοιπὰ ὁμιῶν τμήματα (ἱματισμός, κατοικία, υἰγια, κοινωνικαὶ ἀνάγκαι κ.λ.π.) δὲν συνέβαιναν τοῦτο ἀπολύτως, ἀκόμη καὶ εἰς τὸ παρελθόν, πόσῳ μᾶλλον σήμερον.

Ἐν πάτῃ περιπτώσει, τὸ γεγονὸς τῆς βραδείας μεταλλαγῆς τῆς διαρθρώσεως δὲν πρέπει νὰ ἀποτελέσῃ ἐμπόδιον μιᾶς τακτικῆς καὶ συνεχοῦς προσαρμογῆς. Ὁ σκοπὸς καὶ ἡ μέθοδος καταρτίσεως ἐνὸς πλήρους δεικτοῦ κόστους ζωῆς δὲν πρέπει νὰ συγγέσται μὲ τὸν σκοπὸν καὶ μέθοδον τοῦ δεικτοῦ χονδρικῆς πωλήσεως.

Ὅθω π.χ. ἔὰν ἡ μεταπολεμικὴ περίοδος παρουσιάξῃ σημαντικὰς μεταλλαγὰς εἰς τὴν σύνθεσιν καὶ ἀξιολόγησιν τῶν εἰδῶν καταναλώσεως τοῦ Ἑλλήνου καὶ ἐφ' ὅσον θέλωμεν νὰ ἐκτιμήσωμεν ὀρθῶς τὴν σημερινὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν ἐργαζόμενοι μὲ συγχρονισμένα στοιχεῖα, τότε παρίσταται ἀπόλυτος ἀνάγκη καταρτισμοῦ δεικτῶν πλήρους κόστους ζωῆς προσαρμοζομένων εἰς τὴν ἐκάστοτε νέαν πραγματικότητα. Ἡ ἐμφάνισις δεικτῶν κόστους ζωῆς μὲ συνθέσεις παρωχημένων ἐποχῶν, καὶ ἔὰν ἀκόμη δὲν ἀποβλέπουν νὰ παρακολουθήσουν τὸ πλήρες κόστος ζωῆς, ἐνθυμίζουσι «γεγοντοπαλήκαρα» ἵτινα ἐπιμένουν νὰ ἐπιδεικνύουν ὑπερηφάνως μὴδαν ἰσχύσασαν πρὸ ἐνὸς τετάρτου αἰῶνος. Ἡ συμβουλευτικὴ ἀξία τοιούτων δεικτῶν εἶναι ἰσχυροτάτη.

Πάντως δὲν πρέπει νὰ μᾶς διαφεύγῃ ὅτι ἡ ἐν δεδομένῃ περιπτώσει κατάλληλος μέθοδος καταρτίσεως δεικτῶν δὲν δύναται νὰ προσδιορισθῇ ἀπὸ τὴν θεωρίαν ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἱκανότητα τοῦ ἐρευνῶντος τὴν πραγματικότητα παρατηρητοῦ νὰ συλλαμβάνῃ τὸν σκοπὸν τῆς στατιστικῆς παρακολουθήσεως.